

CONTRIBUȚIA DISCIPLINELOR SOCIO-UMANISTE ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR CIVICE EUROPENE LA TINERETUL CREATOR

THE CONTRIBUTION OF SOCIO-HUMANISTIC DISCIPLINES TO THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN CIVIC COMPETENCES IN CREATIVE YOUTH

LUDMILA LAZAREV¹,

doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
<https://orcid.org/0000-0002-4394-690X>

CZU 36.016:316.62

DOI: <https://doi.org/10.55383/amtap.2022.1.25>

Tineretul creator are nevoie de o gamă largă de competențe pentru a-și realiza potențialul, atât în activitatea profesională cât și în societate. Competențele civice se află printre competențele-cheie, care încă nu și-au găsit locul bine stabilit în cadrul sistemului educațional de la noi din țară cât și la nivel european. Contribuind la creșterea culturii democratice a tineretului creator, competențele civice pot fi dezvoltate cu prisosință în procesul de studiu la disciplinele socio-umaniste în învățământul universitar. Scopul studiului a fost de a examina experiența de formare a competențelor civice europene în învățământul artistic superior pentru a contribui la regândirea, aprecierea și perfecționarea formelor și metodelor, îmbogățind conținutul acestei experiențe în condiții moderne în concordanță cu noile realități.

Cuvinte-cheie: *competențe civice europene, cultură democratică, sistem educațional, învățământ artistic, discipline socio-umaniste*

The creative youth needs a wide range of skills to realize their potential, both in their professional activity and in society. Civic competences are among the key competences, which have not yet found their well-established place in the education system of our country, as well as at European level. Contributing to the growth of the democratic culture of the creative youth, the civic competences can be fully developed in the study process of the socio-humanistic disciplines in the university education.

The aim of the study was to examine the experience of training European civic competences in higher artistic education in order to contribute to the rethinking, appreciation and improvement of forms and methods, enriching the content of these experiences in modern conditions in accordance with the new realities.

Keywords: *civic competences in Europe, democratic culture, education system, art education, socio-humanistic disciplines*

Introducere

Competențele cetățenești și îmbrățișarea principiilor și valorilor democratice sunt esențiale în lumea secolului XXI. „Este important să ne asigurăm că tinerii dobândesc cunoștințe, valori și capacitatea de a fi cetățeni responsabili în societăți democratice moderne și diverse”, se constată în documentele Consiliului Europei [1].

Realizarea cu succes a reformelor social-economice, structurale, necesare pe calea integrării europene a țării, depinde în mare măsură de nivelul de încadrare a tuturor păturilor și grupurilor sociale în acest proces. Un rol crucial îi revine tineretului, care posedă conștiință mobilă și un potențial fizic și intelectual creator necesar pentru înfăptuirea schimbărilor în diverse sfere ale vieții sociale. Tineretul de creație este un grup social-demografic profesional din domeniul culturii artistice. Cea mai mare parte dintre ei sunt reprezentanți ai sferei artistice, studenți sau absolvenți ai instituțiilor medii de specialitate sau superioare, care au îmbrățișat profesia de muzician, actor, artist plastic, designer, regizor etc. Acești tineri posedă o forță creatoare importantă, iar activitatea artistică pe care o desfășoară poate deveni un catalizator pentru dezvoltarea diferitelor fenomene sociale. Competențele sociale și civice sunt esențiale pentru omul de creație, pe de o parte, e nevoie de aceste competențe pentru valorificarea propriului potențial creator, iar pe de altă parte, integrând aceste competențe, tineretul de

1 E-mail: ludmila.lazarev@amtap.md

creație le transmite publicului larg și contribuie astfel la promovarea valorilor societății democratice contemporane.

Formarea unui tânăr artist este un proces multiaspectual și continuu, în care mediul și calitatea studiilor sunt esențiale. Dezvoltarea „talentelor” și a „aptitudinilor” artistice, fără o dezvoltare sistematică a unui șir de competențe-cheie a tinerilor, printre care și cele civice, nu este suficientă, ținând cont de complexitatea producției culturale și a transformărilor sociale în general. În perioada tinereții se constituie sistemul de valori și norme morale, iar instituția de învățământ artistic are misiunea de a oferi tinerilor repere pentru încadrarea în sfera publică.

Dezvoltarea competențelor civice este astăzi o prioritate a Uniunii Europene, în condițiile când ea se confruntă cu provocări majore, de aceea se solicită includerea educației civice la toate nivelurile de educație, inclusiv la cel universitar [2p. 51].

Ce reprezintă competențele civice?

Într-o lume din ce în ce mai globalizată, persoanele au nevoie de o gamă largă de abilități pentru a se adapta și a prospera într-un mediu aflat în rapidă schimbare. Competențele civice reprezintă valorile, atitudinile și practicile democratice care alcătuiesc cultura democrației. Ele permit oamenilor să participe într-o manieră constructivă la viața socială. Consiliul Uniunii Europene le definește drept „capacitatea de a acționa în calitate de cetățeni responsabili și de a participa pe deplin la viața civică și socială, pe baza înțelegerii conceptelor și structurilor sociale, economice, juridice și politice, precum și a evoluțiilor, și a durabilității la nivel mondial” [3]. Competențele civice au devenit parte a așa-numitelor „competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții”, elaborate în 2006 de Parlamentul European și recomandate pentru predare și învățare la toate nivelurile de studii. În mai 2018 ele au fost concretizate în recomandarea Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie unde sunt specificate cunoștințele, aptitudinile și atitudinile legate de această competență ce urmează a fi obținute de către tineri [4].

Tinerii sunt principalii agenți, beneficiari, dar și victime ale schimbărilor sociale și economice. De aceea este importantă implicarea lor activă pe plan economic, civic, social și cultural. Astăzi tinerii se confruntă cu pierderea încrederii în sistemele decizionale existente și au un anumit grad de detașare de formele tradiționale de participare la viața publică. Poziția tinerilor în societatea contemporană este într-o continuă schimbare, devine din ce în ce mai greu pentru tineri să-și găsească rolul și să supraviețuiască în sistemul social, politic și economic actual. Tinerii creatori sunt deosebit de vulnerabili din acest punct de vedere, iar perioada pandemiei a fost o încercare fără precedent pentru industriile creative.

Așadar, competențele civice reprezintă o îmbinare de cunoștințe, aptitudini și atitudini esențiale, dobândite într-un context anumit, care ar ajuta tinerii să facă față provocărilor societale. Este de menționat aici că în Codul Educației al Republicii Moldova, care include competențele-cheie recomandate de Uniunea Europeană, se menționează: „Educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică” [5 art. 11].

Dezvoltarea competențelor civice în învățământul artistic superior

Dezvoltarea competențelor civice este un proces continuu care se petrece pe tot parcursul vieții, doar că în anii tinereții, adică a studiilor universitare acest proces evoluează și este coroborat de începutul traseului profesional. Astfel, competențele civice se suprapun pe cele profesionale și se produce o consolidare a efortului depus de către studenți la orele de curs atât la disciplinele socio-umane cât și la cele fundamentale și de specialitate.

Competențele pe care le dezvoltă învățământul universitar, cum ar fi competența de comunicare, de a învăța să înveți, competența digitală, cea de a planifica și implementa proiecte, cele sociale și civice pot fi dezvoltate în cadrul oricăror discipline curriculare, doar că unele dintre ele sunt în mod explicit specifice disciplinelor socio-umaniste. Analiza curriculum-urilor la disciplinele de orientare

socio-umanistică (U– în planurile de studii) din Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice a demonstrat că obiectivele de dezvoltare a competențelor civice se regăsesc la toate disciplinele. În cadrul orelor de *Civilizație europeană, Filosofie, Estetică, Sociologie a culturii, Management cultural, Psihologie a comunicării, Drept* ș.a. are loc procesul de conștientizare și de dezvoltare a deprinderilor și atitudinilor necesare acestor competențe.

Disciplinele de orientare socio-umanistă în învățământul artistic superior aprofundează cunoașterea conceptelor și fenomenelor esențiale cu privire la indivizi, grupuri, societate, economie, cultură și astfel contribuie la înțelegerea valorilor comune europene, la interpretarea critică a principalelor evoluții ale istoriei naționale, europene și universale.

Un aspect important al competențelor civice reprezintă cunoștințele despre integrarea europeană, precum și conștientizarea identității culturale și a diversității în Europa și în lume. Cursurile de *Civilizație europeană, Management cultural, Sociologie a culturii* prin unitățile de conținut pe care le propun oferă instrumentele necesare pentru înțelegerea dimensiunilor multiculturale și socioeconomice ale societăților europene și a modului în care identitatea culturală națională contribuie la identitatea europeană.

Familiarizarea studenților cu proiectele Centrului de Drept al Femeilor, a Centrului pentru Journalism Independent din Moldova și a altor organizații nonguvernamentale, cu care colaborează profesorii de la disciplinele socio-umaniste reprezintă premise favorabile pentru dezvoltarea aptitudinilor necesare pentru competențele civice. Aceste deprinderi se referă la capacitatea de a se implica în acțiuni de interes public împreună cu alți cetățeni, inclusiv în ceea ce privește dezvoltarea durabilă a societății. Gândirea critică și aptitudinile integrate de soluționare a problemelor, de dezvoltare a argumentelor și participarea constructivă la activitățile comunității, la procesele decizionale se dezvoltă în cadrul disciplinelor socio-umaniste prin metodele interactive, prin dezbateri, mese rotunde cu invitarea experților și liderilor din societatea civilă.

Capacitatea de a te informa din surse media veridice, de a analiza critic informația, de a înțelege rolul și funcțiile mass-media în societățile democratice este o aptitudine indispensabilă a competențelor civice deosebit de importantă pentru tinerii din Republica Moldova. Actualmente spațiul mediatic al țării, ca parte a spațiului informațional, este nesecurizat și vulnerabil în fața propagandei, dezinformării și manipulării din interior și din exterior, fiind dominat de produse mediatice străine. Această situație afectează parcursul european al Republicii Moldova. În cadrul cursurilor socio-umaniste, în procesul de elaborare a proiectelor, ca metodă de învățare, studenții sporesc capacitățile de gândire critică față de mesajele media, de a discerne între informație veridică și manipulare. Metoda proiectului se dovedește a fi deosebit de relevantă pentru dezvoltarea competențelor civice, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor.

Respectarea drepturilor omului ca bază a democrației, sprijinirea diversității sociale și culturale, a egalității de gen și a coeziunii sociale, a stilurilor de viață durabile, promovarea culturii păcii și nonviolentei, disponibilitatea de a respecta viața privată a altor persoane și de a-și asuma responsabilitatea pentru mediu sunt atitudini promovate nemijlocit prin conținuturile și strategiile didactice din cadrul cursurilor de *Civilizație europeană, Psihologie a comunicării, Drept, Etică, Estetică* etc. Interesul față de evoluțiile politice și socioeconomice, științele umaniste și comunicarea interculturală reprezintă premise pentru dezvoltarea competențelor civice.

Strategiile didactice eficiente pentru dezvoltarea competențelor civice utilizate de către profesori la disciplinele socio-umaniste se dovedesc a fi : dezbateri de caz cu caracter controversat; metoda studiului de caz, pentru analizarea unor situații de conflict între valori și responsabilități civice; jocul de rol, pentru identificarea unor moduri specifice de comunicare în locuri publice, pentru exersarea limbajului civic; discuția dirijată pe marginea unor cazuri generatoare de conflicte și soluționarea acestora prin mediere și compromis; analiza unor exemple despre atitudini și comportamente civice, pornind de la sursele media și de la propria experiență etc.

Folosirea strategiilor didactice participative pentru a le permite studenților să manifeste competențele civice în toate dimensiunile sale contribuie la dezvoltarea capacităților de comunicare, la crearea unui cadru educațional, bazat pe încredere și respect, favorabil pentru manifestarea spiritului analitic, tolerant, deschis către recunoașterea și interiorizarea valorilor și a normelor cetățenești.

Învățarea interdisciplinară, conectivitatea dintre subiecte, cum ar fi studiile de gen, comunicarea interculturală, rezolvarea conflictelor etc. la diferite discipline socio-umaniste reprezintă baza abordării holiste privind necesitatea dezvoltării competențelor civice. Atragerea activă a studenților în activități extra-curriculare: proiecte, conferințe, concursuri, campanii sociale, activități de voluntariat de către profesori este o modalitate eficientă de sporire a competențelor civice, care facilitează integrarea tineretului creator în viața publică. Cooperarea trans-sectorială dintre instituții, învățarea bazată pe cercetare, pe jocuri pentru motivație, utilizarea competențelor digitale, inițiative comunitare conduse de studenți, cooperarea cu parteneri, îmbinarea învățării formale cu cea non-formală sunt direcții importante de dezvoltare a strategiilor didactice pentru realizarea obiectivelor propuse.

În perioada anilor pandemiei de COVID-19, odată cu trecerea la învățământul online dezvoltarea competențelor civice la disciplinele socio-umaniste a întâmpinat multiple dificultăți, de la cele tehnice până la dificultăți de comunicare în cadrul dezbaterilor sau a discuțiilor. A fost nevoie de timp pentru a ajusta necesitățile de creare a competențelor civice la posibilitățile tehnologiilor moderne. Totodată, vom menționa că distanțarea socială și învățământul online oferă condiții limitate dezvoltării competențelor și comportamentelor sociale și civice.

Concluzii

Competențele sociale și civice sunt esențiale pentru tinerii creatori, pe de o parte, e nevoie de aceste competențe pentru valorificarea propriului potențial, iar pe de altă parte, integrând aceste competențe, tineretul de creație le transmite publicului larg și contribuie astfel la promovarea valorilor societății democratice contemporane. Tineretul creator are potențialul necesar pentru a contribui la schimbările calitative care se impun în societate.

Susținerea învățământului artistic din partea statului ar contribui la menținerea nivelului înalt al culturii artistice din țara noastră, capabilă să promoveze valorile naționale și cele europene pentru o dezvoltare sustenabilă a întregii societăți. Precaritatea resurselor investite în educație rămâne a fi un handicap pentru societatea în schimbare aflată pe traseul integrării europene.

Pentru promovarea dezvoltării de competențe cetățenești, cu scopul de a consolida conștientizarea valorilor comune europene este nevoie de cursuri de formare continuă a tuturor profesorilor și formatorilor, cu precădere a celor de la disciplinele socio-umaniste, trebuie să fie o prioritate în domeniul educației pentru cetățenie, mai ales în privința dimensiunii europene a acesteia.

Consider că o educație artistică contemporană bazată pe valorile europene ale educației ar trebui să afirme rolul tânărului creator în sfera publică a unei societăți democratice.

Referințe bibliografice

1. *Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică* [online]. Vol. 1. Strasbourg: Consiliul Europei, 2018. [accesat 10 mai 2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/cdc-vol1-/168097e5d1>. ISBN 978-92-871-8573-0.
2. *RAPORT referitor la punerea în aplicare a acțiunilor educative civice în Parlamentul European* [online]. Comisia pentru Cultură și Educație. 23.03.2022 [accesat 15 mai 2022]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0060_RO.html.
3. *Anexa la Recomandările Consiliului UE nr. 2018/C 189/01* [online]. 2018 [accesat 17 mai 2022]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN).
4. *Recomandarea Consiliului UE din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții* [online]. 2018 [accesat 17 mai 2022]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN).
5. *Codul Educației al Republicii Moldova* [online]. [accesat 20 mai 2022]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355156>.